

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СТРАХОВОГО СЕКТОРА: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

© 2017 **МАЗУРУК Г. І.**

УДК 368.023:338.46](447)

Мазурук Г. І. Конкурентоспроможність страхового сектора: сутність та особливості

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності конкурентоспроможності страхового сектора. Досліджено етимологію слів «конкуренція», «конкурентоспроможність»; здійснено оцінку тлумачень понять «конкурентоспроможність країни», «конкурентоспроможність національної економіки», «конкурентоспроможність галузі», «конкурентоспроможність страхової компанії» «конкурентоспроможність страхової послуги» у вітчизняній науці. Обґрунтовано авторське пояснення поняття «конкурентоспроможність страхового сектора», що визначається як здатність представників страхового сектора брати участь у конкурентній боротьбі між секторами, що надають такі ж послуги на внутрішньому та зовнішньому ринках. Перспективою подальших досліджень у розвитку страхових відносин є поглиблення вивчення сфери управління конкурентоспроможністю страхового сектора з метою визначення її особливостей та напрямів вдосконалення.

Ключові слова: конкурентоспроможність країни, конкурентоспроможність національної економіки, конкурентоспроможність страхового сектора, конкурентоспроможність страхової компанії, конкурентоспроможність страхової послуги.

Рис.: 1. **Бібл.:** 32.

Мазурук Ганна Іванівна – аспірантка кафедри банківського і страхового бізнесу, Львівський національний університет ім. І. Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна)

E-mail: anna_mazuruk@ukr.net

УДК 368.023:338.46](447)

Мазурук А. И. Конкурентоспособность страхового сектора: сущность и особенности

Цель статьи состоит в теоретическом обосновании сущности конкурентоспособности страхового сектора. Исследована этимология слов «конкуренция», «конкурентоспособность»; осуществлена оценка толкования понятий «конкурентоспособность страны», «конкурентоспособность национальной экономики», «конкурентоспособность отрасли», «конкурентоспособность страховой компании», «конкурентоспособность страховой услуги» в отечественной науке. Обосновано авторское объяснение понятия «конкурентоспособность страхового сектора», которая определяется как способность представителей страхового сектора участвовать в конкурентной борьбе между секторами, предоставляющими такие же услуги на внутреннем и внешнем рынках. Перспективой дальнейших исследований в развитии страховых отношений является углубление изучения сферы управления конкурентоспособностью страхового сектора с целью определения ее особенностей и направлений совершенствования.

Ключевые слова: конкурентоспособность страны, конкурентоспособность национальной экономики, конкурентоспособность страхового сектора, конкурентоспособность страховой компании, конкурентоспособность страховой услуги.

Рис.: 1. **Библ.:** 32.

Мазурук Анна Ивановна – аспірантка кафедри банківського і страхового бізнесу, Львівський національний університет ім. І. Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна)

E-mail: anna_mazuruk@ukr.net

UDC 368.023:338.46](447)

Mazuruk G. I. The Competitiveness of the Insurance Sector: Essence and Peculiarities

The article is aimed at theoretical substantiating the essence of competitiveness of the insurance sector. Etymology of the words «competition» and «competitiveness» was researched; assessment of the interpretation of the concepts of «competitiveness of country», «competitiveness of the national economy», «competitiveness of branch», «competitiveness of insurance company», «competitiveness of insurance service» in domestic science was carried out. The author's own explanation of the concept of «competitiveness of the insurance sector» has been substantiated, defined as the ability of representatives of the insurance sector to participate in competition between sectors providing the same services at both the national and the foreign markets. Prospect for further research in the development of insurance relations is to deepen research on the competitiveness of the insurance sector in order to determine its peculiarities and directions of improvement.

Keywords: competitiveness of country, competitiveness of the national economy, competitiveness of the insurance sector, competitiveness of insurance company, competitiveness of insurance service.

Fig.: 1. **Bibl.:** 32.

Mazuruk Ganna I. – Postgraduate Student, Department of Banking and Insurance Business, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine)

E-mail: anna_mazuruk@ukr.net

Міжнародні економічні відносини зумовляють посилення конкуренції між країнами, їх економіками, суб'єктами господарювання та товарами і послугами, що проявляється в пошуку нових форм і методів конкурентної боротьби. Прояв конкурентної боротьби зумовив появу конкурентоспроможності в усіх її аспектах. Конкурентоспроможність страхового сектора є важливою складовою конкурентоспроможності економіки загалом. Страховий сектор як впливає на розвиток економіки країни, так і залежить від неї. З огляду на це постає питання визначення сутності та ознак конкурентоспроможності страхового сектора.

У сучасній науці досліджуються поняття «конкурентоспроможність національної економіки», «конку-

рентоспроможність країни», «конкурентоспроможність підприємства», «конкурентоспроможність товару (послуги)» (Крапивний І., Базиліук Я., Лагутін В., Булах І., Антонюк Л., Фарат О., Красілич І. та інші). Вивчення наукового доробку вітчизняних та іноземних науковців безумовно сприяє формуванню нових знань та теорій щодо аналізу конкурентоспроможності страхового сектора в Україні. Однак у сучасній науці не має окремих ґрунтовних досліджень щодо визначення сутності поняття «конкурентоспроможності страхового сектора».

Метою статті є розкриття змісту та ознак поняття «конкурентоспроможність страхового сектора». Для досягнення цієї мети визначено такі завдання: дослідити етимологію слів «конкуренція», «конкурентоспро-

можність»; здійснити оцінку тлумачень «конкурентоспроможність країни», «конкурентоспроможність національної економіки», «конкурентоспроможність страхової компанії», «конкурентоспроможність страхової послуги» у вітчизняній науці; обґрунтувати авторське пояснення поняття «конкурентоспроможність страхового сектора».

У своїх дослідженнях М. Портер зазначає, що конкуренція – це динамічний процес, який розвивається; це ландшафт, який безперервно змінюється, на якому з'являються нові товари, нові шляхи маркетингу, нові виробничі процеси та нові ринкові сегменти [21].

Михайлов О. В. вважає конкуренцію силою, яка змушує підприємства вдосконалюватися, переймати найкращі світові досягнення та найефективніші технології виробництва. Це підвищує конкурентоспроможність товарів та послуг як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [18, с. 127]. Автор у даному визначенні не приділив увагу цілям, які переслідують суб'єкти в процесі конкуренції.

Мочерний С. В. трактує конкуренцію як боротьбу між учасниками ринкового господарства за найвигідніші умови виробництва, купівлі-продажу товарів та послуг, а також за привласнення найбільших прибутків [10, с. 189]. На нашу думку, таке трактування найбільш повно розкриває сутність поняття «конкуренція».

В українському Словнику іншомовних слів: «конкуренція (від лат. *concurrere* – порівняння, суперництво): 1) боротьба між приватними товаровиробниками за вигідніші умови виробництва і збуту товарів; 2) суперництво між окремими особами, зацікавленими в досягненні певної цілі кожен для себе» [15, с. 5].

У Законі України «Про захист економічної конкуренції» економічна конкуренція (конкуренція) – це змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку [22].

Таким чином, під *конкуренцією* слід розуміти відносини суперництва між суб'єктами господарювання щодо найкращих умов виробництва, просування, купівлі-продажу товарів та послуг з метою отримання найбільших прибутків.

На нашу думку, у певний період часу конкуренція має особливості залежно від того, між якими суб'єктами вона існує. Конкуренція у фінансовому секторі – це суперництво між фінансовими установами (банками та небанківськими фінансово-кредитними установами, організаціями) з використанням сучасних маркетингових та управлінських інструментів для реалізації фінансових послуг з метою отримання фінансово-економічних вигод.

У процесі ринкових відносин між національними економіками, країнами, суб'єктами господарювання виникає конкурентна боротьба за найкращі умови господарювання, яка зумовлює посилення конкурентоспроможності. Проведений аналіз вказує, що в науці

більшість авторів тлумачать конкурентоспроможність за різними підходами. Ми визначили, що її характеризують як:

1. Характеристику підприємства, яка відображає ступінь переваги сукупності оціночних показників діяльності підприємства, що визначають його успіх на певному ринку за певний проміжок часу, по відношенню до сукупності показників підприємств конкурентів [19].

2. Властивість суб'єкта ринкових відносин, яка виявляється в процесі конкуренції та дозволяє зайняти свою нішу в ринковому господарстві для розширеного відтворення, що передбачає покриття всіх витрат виробництва і отримання прибутку від господарської діяльності [7].

3. Ефективність задоволення потреби клієнта компанією порівняно з іншими компаніями, що пропонують подібний товар або послугу [26].

4. Рівень компетенції підприємства щодо інших підприємств-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також його окремих складових: технології, ресурсів, менеджмент, навичок персоналу тощо, що знаходить вираження в показниках якості продукції, прибутковості, продуктивності тощо [32].

5. Здатність певного об'єкта або суб'єкта перевершити конкурентів у заданих умовах: виготовляти товар чи пропонувати послугу, що за характеристиками є більш привабливими, ніж у конкурентів [16, с. 101].

Дослідивши всі підходи щодо визначення конкурентоспроможності та визначивши, що в перекладі конкурентоспроможність означає «здатність змагатися», ми дійшли висновку, що таким чином, конкурентоспроможність – це наявність у використанні певних переваг і ресурсів, а також вміння та здатність їх правильно застосувати в суперництві з іншими суб'єктами для досягнення своїх цілей.

Тому розглянемо конкурентоспроможність суб'єкта (країна, галузь, підприємство) та конкурентоспроможність об'єкта (товар, послуга). Варто зазначити, що конкурентоспроможність суб'єкта означає здатність створювати та реалізовувати переваги цим суб'єктом, за допомогою яких він може конкурувати на певному ринку в певний час, а конкурентоспроможність об'єкта – це сукупність переваг, якими він володіє перед іншими схожими об'єктами.

Конкурентоспроможність національної економіки в рамках формування стратегічної політики економічного розвитку трактують як міру можливості країни за умов вільного й справедливого ринку виробляти товари й послуги, що відповідають вимогам світових ринків при одночасному збереженні або підвищенні реальних доходів своїх громадян [14]; як здатність країни створити внутрішні та зовнішні умови, що дають бізнесу змогу виробляти товари й послуги, які витримують випробування міжнародних ринків, а її населенню – стабільно підвищувати доходи і якість життя [29, с. 22–23]; як стан суспільних відносин у державі щодо забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного виробництва, адаптованого до змін світової кон'юнктури

та внутрішнього попиту на основі розкриття національних конкурентних переваг і досягнення кращих, ніж у конкурентів, соціально-економічних параметрів [13]. На нашу думку, ці всі визначення заслуговують на увагу і вказують на важливість відповідного рівня конкурентоспроможності для національної економіки.

На необхідності забезпечення високого рівня конкурентоспроможності національної економіки як за-собу підвищення добробуту суспільства наголошував М. Портер. Він зазначав, що конкурентоспроможність не є самоціллю, яка забезпечує економічний розквіт країни [21].

Дж. Сакс вважає, що конкурентоспроможність національної економіки визначається наявністю в країні здорового ринку, чинників виробництва та інших характеристик, які формують потенціал для досягнення стабільного економічного зростання. Здорово економіка має бути підкріплена зростанням ділової активності, керована законом та стабільними цінами [23].

Таким чином, *конкурентоспроможність національної економіки* – це здатність формувати середовище для суб'єктів господарювання щодо виготовлення товарів та послуг з метою виходу на міжнародні ринки, а також забезпечення економічного зростання країни та добробуту населення.

На думку М. Портера, конкурентоспроможність розглядають на рівні товару, товаровиробника, галузі, країни. При цьому, конкурентоспроможність обумовлена економічними, соціальними та політичними факторами позиції країни або товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках [25, с. 31]. Звідси, конкурентоспроможність країни в загальному вигляді можна визначити як здатність країни в умовах вільної торгівлі виробляти товари та послуги, що відповідають світовим вимогам [2, с. 39].

Варто зазначити, що конкурентоспроможність країни не варто зводити лише до суми конкурентоспроможних підприємств. Її також можна трактувати як здатність долати перешкоди виходу на зовнішній ринок та вести конкурентну боротьбу, яка зумовлена економічними, соціально-демографічними, політичними, екологічними чинниками.

Конкурентоспроможність країни – це її здатність забезпечити стаке економічне зростання. На міжнародному ринку загострення конкурентної боротьби за збут продукції змушує країни постійно шукати нові можливості й резерви для збуту своєї продукції, удосконалювати технологію з метою створення якісних товарів [27], а отже, підвищувати свою конкурентоспроможність для отримання вигоди та пошкваллення економічного розвитку.

Таким чином, про конкурентоспроможність країни можна говорити в такому випадку, коли є конкурентоспроможними галузі та сектори економіки, її підприємства та компанії, а також товари та послуги, які вони виготовляють та пропонують.

Оскільки економіка кожної країни складається з різноманітних галузей та секторів, то, говорячи про конкурентоспроможність країни, варто зазначити, що вона включає в себе їхню конкурентоспроможність. На-

ступним елементом градації конкурентоспроможності виступає конкурентоспроможність галузі та сектора, що дозволить нам визначити сутність «конкурентоспроможності страхового сектора».

Аналіз праць вчених виявив, що існують розбіжності у трактуванні поняття «конкурентоспроможність галузі». Нижче наведені найбільш поширені визначення цього поняття. Конкурентоспроможність галузі пропонується розглядати як ступінь можливості галузі в умовах вільного ринку створювати блага, які відповідають вимогам як внутрішнього, так і зовнішніх ринків, при одночасному забезпеченні стабільного зростання та розвитку відповідного сектора економічної діяльності [8, с. 52]. Таке визначення досить широко розкриває сутність поняття.

Низка авторів у своїх працях під конкурентоспроможністю галузей розуміє ефективність роботи окремих галузей національного господарства, що оцінюється, окрім традиційних критеріїв, за показниками, що характеризують і описують міру живучості та динамічності галузі при різних варіантах розвитку економіки даної країни і всього світу в цілому [17].

Акулич О. В. дотримується точки зору, що конкурентоспроможність галузі – це здатність не лише перемагати в конкурентній боротьбі, але і брати у ній участь [1]. На нашу думку, це важливе доповнення для глибшого розуміння поняття «конкурентоспроможність галузі».

У праці [20] підкреслюються такі особливості галузевої конкуренції: а) галузь втрачає свою конкурентоспроможність, якщо її частка знижується в загальному обсязі національного експорту або зростає загальний обсяг імпорту, дефльований на частку даного товару в загальному обсязі національного виробництва або споживання; б) галузь втрачає конкурентоспроможність, якщо її частка знижується в загальному обсязі світового експорту або зростає частка світового імпорту, скоригована на частку країни у світовій торгівлі.

Міжнародну конкурентоспроможність галузі промисловості визначено в дисертаційній роботі Шевченко М. М. як здатність національної галузі промисловості забезпечувати високий рівень задоволення власними товарами певної суспільної потреби порівняно з конкурентами, утримувати та зміцнювати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку та забезпечувати прибутковість на основі раціонального використання ресурсів в умовах інтернаціоналізації [31, с. 5].

Отже, теоретичний аналіз сутності поняття конкурентоспроможності галузі дає можливість визначити його як здатність певної галузі брати участь у конкурентній боротьбі, а також охарактеризувати ступенем реального чи потенційного задоволення суб'єктами тієї чи іншої потреби в порівнянні з аналогічними суб'єктами конкуренції. Таким чином, *конкурентоспроможність галузі* формує конкурентоспроможність країни та національної економіки, а також характеризується рівнем конкурентоспроможності підприємств, які її утворюють.

На нашу думку, під *конкурентоспроможністю сектора* слід розуміти можливість всіх учасників сектора створювати товари та послуги, які мають конкурентні пе-

реваги щодо товарів та послуг інших секторів економіки та забезпечують розвиток та економічне зростання країни.

Варто зазначити, що сектори, де об'єктом купівлі-продажу є товар, відрізняються від секторів, де цим об'єктом виступають послуги, що зумовлює різні особливості конкурентної боротьби.

Досліджуючи суть конкурентоспроможності, необхідно відрізнити класичну конкуренцію та конкурентоспроможність товаровиробників від конкуренції між фінансовими установами. Саме тому доцільно виділити такі особливості конкуренції та конкурентоспроможності фінансових установ:

- ✦ об'єктом конкуренції є не товари, а фінансові послуги, які не мають матеріального вираження;
- ✦ фінансова установа на ринку може виступати і як продавець, і як покупець;
- ✦ реалізація фінансових послуг, що надаються фінансовими установами, може здійснюватися без залучення зовнішніх каналів збуту;
- ✦ діяльність фінансових установ регулюється відповідними державними органами влади;
- ✦ конкурентна боротьба відбувається як між банківськими установами, так і між банківськими та небанківськими фінансовими установами.

На основі узагальнення та систематизації поглядів видатних економістів на проблему конкуренції та конкурентоспроможності фінансових посередників Сідельник О. П. запропонувала розглядати конкурентоспроможність небанківських фінансових установ як ринкову позицію установи, яка характеризується ефективністю діяльності та здатністю надавати якісні фінансові послуги відповідно до потреб клієнтів, і для них виділено у фінансовому секторі три рівні конкурентної боротьби: конкуренція між небанківськими фінансовими установами (міжгрупова); конкуренція між небанківськими фінансовими установами та банками (міжвидова); конкуренція всередині окремого виду небанківських фінансових установ (внутрішньогрупова) [24].

Таким чином, *конкурентоспроможність страхового сектора* – це здатність учасників страхового сектора брати участь у конкурентній боротьбі між секторами, що надають такі ж фінансові послуги на внутрішньому та зовнішньому ринках для отримання всіх вигід.

Конкурентоспроможність страхового сектора доцільно аналізувати, використовуючи систему кількісних оцінок, критеріїв та параметрів. На нашу думку, вони повинні включати в себе такі підходи:

- ✦ аналіз обсягу страхового сектора, а також меж його функціонування;
- ✦ аналіз ємності страхового сектора;
- ✦ вивчення відкритості страхового сектора, співвідношення експорту та імпорту страхових послуг;
- ✦ дослідження ступеня монополізації страхового сектора;
- ✦ визначення бар'єрів та перешкод входу та виходу у страховому секторі;
- ✦ оцінка інтегральної конкурентоспроможності;

- ✦ дослідження щільності страховиків, які працюють у страховому секторі;
- ✦ визначення рівня та меж капіталізації страховиків.

Формування конкурентного середовища на страховому ринку відбувається під впливом різних чинників, які обумовлюють ефективність та інтенсивність цього процесу [6]. На діяльність страхових компаній впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники. До *внутрішніх чинників* формування конкурентного середовища страхового сектора відносять:

- ✦ *мережеву структуру представництв страхових компаній*. З позиції страхової компанії розгалужена мережа представництв дозволяє отримати велику кількість клієнтів, а з позиції клієнта підвищує зручність та покращує ефективність обслуговування;
- ✦ *частку страхового сектора, яку займає певна страхова компанія*. Контролюючи значну частку страхового сектора, страхова компанія має більший вплив на формування ціни страхової послуги, а також інших ринкових характеристик;
- ✦ *диверсифікацію страхових послуг*, зокрема поширення перестрахових послуг як інструменту забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності страховиків. Велика кількість послуг, які надаються страховою компанією, забезпечує більш ширше задоволення потреб клієнта. Своєю чергою, для страхової компанії диверсифікація послуг є важливим інструментом розподілу ризиків у разі високої збитковості певних видів послуг;
- ✦ *співробітництво з іноземними страховими компаніями*, що забезпечує вивчення інших ринків, а також освоєння діяльності поза межами національного страхового сектора. Також співробітництво з іноземними страховими компаніями є вигідним і для мінімізації ризиків (перестраховування), які виникають внаслідок діяльності на внутрішньому ринку (макроекономічна нестабільність тощо);
- ✦ *зниження тарифних ставок на страхові послуги*, що робить страхові послуги більш привабливими та бажаними для всіх клієнтів. Зниження тарифів є вигідним для страхової компанії, коли одночасно зі зниженням тарифів нарощуються обсяги реалізації страхових послуг, або ж якщо рівень втрат страхової компанії є нижчим порівняно з її конкурентами.

До *зовнішніх чинників* формування конкурентного середовища страхового сектора відносять:

- ✦ індекс конкурентоспроможності країни;
- ✦ індекс якості життя;
- ✦ ВВП на душу населення;
- ✦ інноваційний потенціал внутрішнього страхового ринку (розробка і впровадження нових страхових продуктів або вдосконалення існуючих дозволяють підтримувати попит на страхові послуги та нівелювати коливання, пов'язані

- з життєвими циклами окремих страхових продуктів);
- ✦ політичний чинник (вплив політичного чинника на конкурентоспроможність може проявлятися в лобюванні інтересів окремих страхових компаній);
- ✦ систему оподаткування;
- ✦ рівень інвестиційної привабливості країни та інші [12].

Конкурентне середовище – це специфічний простір конкурентної взаємодії страхових компаній, поведінка яких обумовлена впливом сукупності чинників, які визначають відповідний рівень розвитку ринку. На сучасному етапі розвитку конкуренції на страховому ринку України спостерігається посилення та підвищення її інтенсивності. Для того, щоб зберегти своє місце на ринку, страхові компанії постійно мають звертатися до методів конкурентної боротьби, кінцевою умовою використання яких є забезпечення конкурентоспроможності.

Розглянувши конкурентоспроможність галузі та сектора, варто дослідити різні підходи щодо визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства», що дозволить нам пояснити сутність терміна «конкурентоспроможність страхової компанії».

Булах І. В. визначає конкурентоспроможність підприємства як здатність підприємства створювати і використовувати конкурентні переваги, займаючи певну конкурентну позицію в даний період часу [5].

Українські вчені Должанський І. З. і Загорна Т. О. трактують конкурентоспроможність підприємства як здатність виробляти й реалізовувати продукцію швидко, в достатній кількості при високому технологічному рівні обслуговування та як можливість ефективно розпоряджатися власними й позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку [9]. Дані визначення не враховують основної мети функціонування підприємства, задля якої воно і прагне бути конкурентним.

Справедливою є думка Шевельової С. О., яка вважає, що конкурентоспроможність підприємства – це його здатність підтримувати стійкі позиції на ринку, функціонувати прибутково, бути привабливим для інвесторів, заслужити добрий імідж серед споживачів та різноманітних суб'єктів господарювання [30]. На нашу думку, таке визначення повно розкриває сутність поняття.

Таким чином, узагальнивши всі визначення, можемо сказати, що *конкурентоспроможність страхової компанії* – це її здатність ефективно функціонувати на ринку, використовувати ресурси та конкурентні переваги в процесі створення та реалізації страхової послуги та продуктивно використовувати технології, ресурси, методи управління, навички та знання персоналу, компоненти маркетингової діяльності, які відображаються як страхові послуги та прибутковість страхової компанії.

Конкурентоспроможність товару (послуги) є головною умовою конкурентоспроможності підприємства на ринку та важливою основою прибутковості її діяльності. Найчастіше під конкурентоспроможністю товару (послуги) мають на увазі [4, с. 32]:

- ✦ властивість (сукупність властивостей) товару (послуги) та її сервісу, яка характеризується ступенем реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби, порівняно з аналогічним товаром (послугою), що представлений на ринку;
- ✦ характеристику товару (послуги), що відображає його відмінність від товару (послуги) конкурентів за ступенем відповідності конкретній суспільній потребі та за витратами на його задоволення;
- ✦ здатність витримувати конкуренцію на ринку (наявність вагомих переваг над виробами інших товаровиробників);
- ✦ здатність товару (послуги) забезпечувати більшу, ніж інший товар (послуга), ступінь задоволення потреб і запитів споживачів;
- ✦ сукупність якісних та вартісних характеристик товару (послуги), які з точки зору покупця є суттєвими і забезпечують задоволення конкурентних потреб;
- ✦ конкурентоспроможність товару (послуги) = якість + ціна + обслуговування.

На нашу думку, Фарат О. В. та Красілич І. О. взяли до уваги всі вищесказані визначення і сформулювали найбільш точне визначення поняття «конкурентоспроможність продукції», а саме, що конкурентоспроможність продукції розглядається як набір вартісних та якісних характеристик, що надають можливість створювати для певного товару комплекс переваг у задоволенні споживчих потреб, що і відрізняє його від товарів конкурентів і тим самим створює можливість успішної реалізації товару на ринку [28, с. 195]. Іншими словами, *конкурентоспроможність продукції*, з точки зору споживачів, характеризує міру потенційного чи реального задоволення товаром визначеної споживчої потреби в порівнянні з товарами-аналогами і товарами заміниками, що представлені на цьому ж ринку.

Конкурентоспроможність продукції відображає його здатність більш повно відповідати запитам покупців, порівняно з аналогічними товарами, представленими на ринку. Вона визначається конкурентними перевагами: з одного боку, якістю товару, його технічним рівнем, споживчими властивостями, з іншого боку – цінами, встановленими продавцями товарів [3].

Конкурентоспроможність страхової послуги та конкурентоспроможність страхової компанії співвідносяться між собою як частина й ціле. Можливість страхової компанії конкурувати на певному фінансовому ринку безпосередньо залежить від конкурентоспроможності страхової послуги, а також від сукупності економічних методів управління страховою компанією, що впливають на результати конкурентної боротьби.

За результатами аналізу літератури та стандартів слід прийняти таку номенклатуру критеріїв конкурентоспроможності послуг: 1) показники результату виконання послуги (критерії результату); 2) показники процесу (культури) обслуговування (критерії культури обслуговування); 3) показники (критерії) умов обслуговування;

4) показники (критерії) доступності. Перші три групи критеріїв визначають корисність послуги. Зміст критерію результату послуги специфічний для кожної групи послуг, а зміст критеріїв процесу та умов обслуговування у принципі ідентичний для всіх груп послуг [11].

Проаналізувавши всі дані щодо конкурентоспроможності послуг, можемо визначити особливості конкурентоспроможності страхової послуги, а саме:

1) *якість страхової послуги*: перелік кількісних характеристик та якісних ознак;

2) *раціональність асортименту страхових послуг*: повнота асортименту, широта асортименту (кількість видів, різновидів), стійкість асортименту (здатність набору послуг задовольняти попит), новизна асортименту, структура асортименту;

3) *культура та умови обслуговування страхувальників*: уміння найбільшою мірою врахувати індивідуальні запити споживача;

4) *умови обслуговування*: технічна база компанії, зручність для клієнта, консультація фахівця тощо;

5) *доступність страхової послуги*: витрати грошових коштів та витрати часу на проїзд до компанії, очікування обслуговування, консультацію фахівця, оформлення необхідних документів тощо.

Таким чином, конкурентоспроможність страхової послуги – це здатність страхової послуги завдяки

певним її характеристикам задовольняти потреби споживачів краще, ніж аналогічні послуги конкурентів, та успішно реалізовуватися на ринку страхових послуг.

На рис. 1 представлено структурну схему чинників, що впливають на рівень конкурентоспроможності. Розглядаючи цю схему, виділимо три її рівні.

Конкурентоспроможність страхової послуги можна розглянути з позиції таких складових: характеристики страхової послуги (які оцінюються за інноваційними, організаційними, інтелектуальними, фінансовими параметрами); потреби споживачів (відповідність представлених страхових послуг запитам ринку); характеристики послуг конкурентів (оцінка за параметрами власних послуг та їх порівняння) та ресурсний потенціал.

Конкурентоспроможність страхового сектора складається з таких компонентів: 1) інфраструктура; 2) інвестиційна привабливість; 3) соціально-політичний клімат; 4) дії органів державної влади; 5) конкуренція.

Конкурентоспроможність страхової компанії формується з урахуванням внутрішніх та зовнішніх чинників та їхнього впливу, а також включає такі чинники, як ресурси (людські, фінансові, технологічні, інформаційні, інноваційні), які є аналогічними в більшості випадків із внутрішнім економічним потенціалом страхової компанії, та умови ведення діяльності.

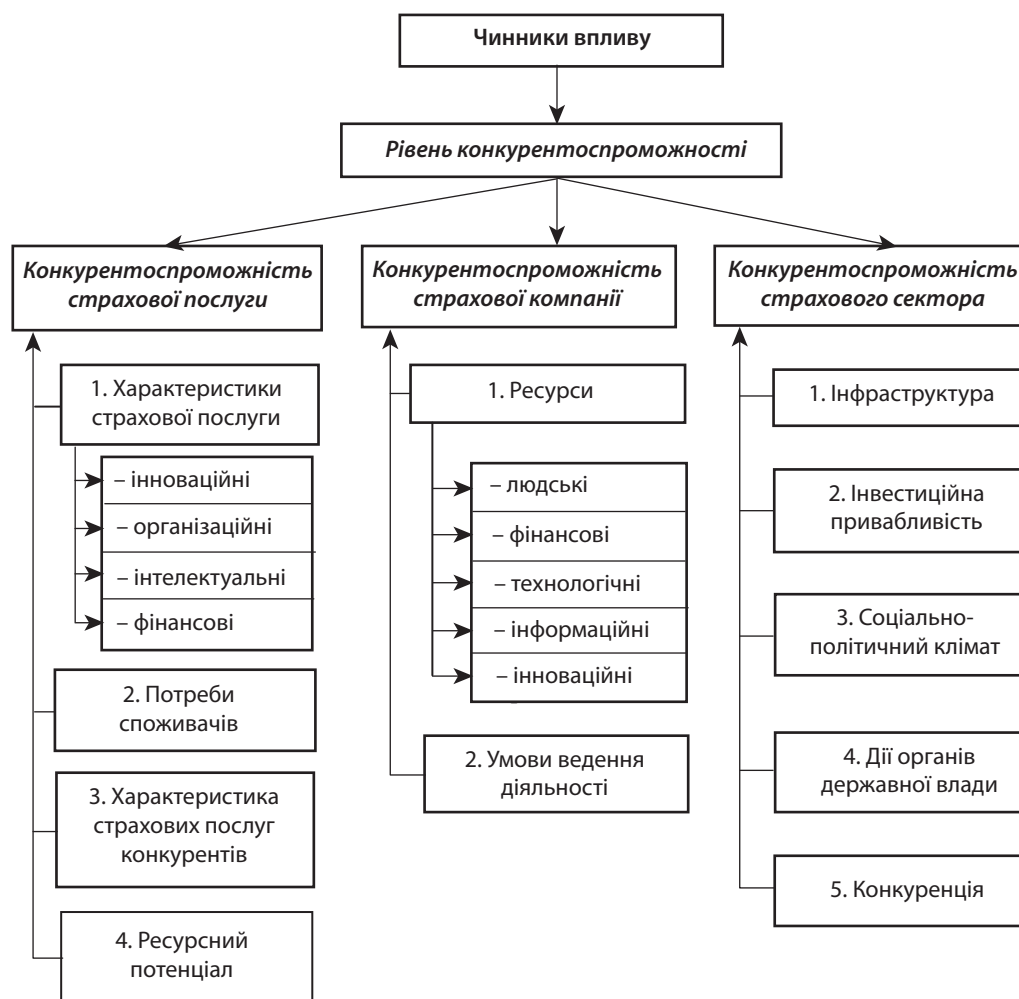

Рис. 1. Схема чинників, що впливають на рівень конкурентоспроможності

ВИСНОВКИ

Таким чином, у процесі конкурентної боротьби виникає необхідність вивчення та аналізу конкурентоспроможності на різних рівнях, зокрема на рівні національної економіки, країни, галузі (сектора), підприємства та товару (послуги). Ми визначили, що конкурентоспроможність страхового сектора відіграє важливу роль у формуванні системи конкурентоспроможності країни, національної економіки, що дозволяє охарактеризувати показники конкурентоспроможності страхового сектора з метою їх обчислення та проведення аналізу. Подальший розвиток страхових відносин зумовить поглиблення досліджень у сфері управління конкурентоспроможністю страхового сектора з метою визначення її особливостей формування та напрямів удосконалення. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Акулич О. В.** Методические подходы к оценке конкурентоспособности рыбной отрасли. *Известия Иркутской государственной экономической академии*. 2011. № 2. URL: <http://eizvestia.isea.ru/pdf.aspx?id=7766>
2. **Андреанов В.** Конкурентоспособность России в мировой экономике. *Экономист*. 1997. № 10. С. 37–47.
3. **Антонюк К. І.** Концептуальна модель стратегії позиціонування // *Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. студ., асп. і молодих вчених*. Київ: ІВЦ Вид-во «Політехніка», 2008. С. 99–101.
4. **Антонюк Л. Л.** Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізми реалізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2004. 275 с.
5. **Булах І. В.** Математична модель оцінки стратегічної конкурентоспроможності підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2007. Вип. 3. С. 24–31.
6. **Вайсман В. А.** Основные принципы конкурентоспособности субъекта хозяйствования. *Экономика и государство*. 2004. № 7. С. 26–30.
7. Діагностика стану підприємства: теорія і практика: монографія/ А. Е. Воронкова, Р. З. Вечерковські, Д. К. Воронков та ін. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. 448 с.
8. **Гохберг О. Ю.** Конкурентоспроможність бізнесу: теоретико-методологічні основи аналізу. *Вісник Львівської державної фінансової академії*. 2010. № 18. С. 50–56.
9. **Должанський І. З., Загорна Т. О.** Конкурентоспроможність підприємства. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
10. Економічний словник-довідник/за ред. Мочерно С. В. Київ: Феміда, 1995. 367 с.
11. **Живко З. Б., Магомедрасупов Д. Г., Зінько В. М.** Управління оцінкою конкурентоспроможності послуг як складова економічної безпеки бізнесу. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. Вип. 6. С. 41–44.
12. **Журавка О. С.** Діяльність страхових компаній під впливом конкурентного середовища. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2012. № 3. С. 225–228.
13. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації/Я. А. Жаліло, Я. Б. Базилюк, Я. В. Белінська та ін. Київ: НІСД, 2005. 388 с.
14. **Крапивний І. В., Нілова Н. М.** Конкурентоспроможність економіки та чинники її зростання. *Вісник Сумського державного університету. Сер.: Економіка*. 2004. № 6. С. 12–16.
15. **Кузьмін О. Є., Горбаль Н. І.** Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації): навч. посібник. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2004. 188 с.
16. **Лагутін В. Д., Романенко В. А., Уманців Ю. М.** Конкурентоспроможність національної економіки: навч. посібник. Київ: КНТЕУ, 2011. 296 с.
17. **Мазилкіна Е. І., Паничкина Г. Г.** Конкуренция: от теории к практике: тренинг для руководителей. М.: ИД Равновесие, 2006.
18. **Михайлов О. В.** Основы мировой конкурентоспособности. М.: Познавательная книга плюс, 1999. 592 с.
19. **Оберемчук В. Ф.** Забезпечення конкурентоспроможності підприємства: стратегічні аспекти: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.06.01. Київ, 1999. 19 с.
20. **Побережець Н. Б.** Оцінка конкурентоспроможності олійної галузі України на світовому ринку. *Економіка АПК і природокористування*. 2009. № 11. С. 301–307.
21. **Портер М.** Международная конкуренция/пер. с англ. под. ред. В. Д. Щетинина. М.: Международные отношения, 2003. 463 с.
22. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. № 2210-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
23. **Сакс Дж.** Що таке конкурентоспроможність в умовах глобалізації. День. 7 листопада 2001. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobici/shcho-take-konkurentospromozhnist-v-umovah-globalizaciyi>
24. **Сідельник О. П.** Забезпечення конкурентоспроможності небанківських фінансових установ. *Регіональна економіка*. 2013. № 2. С. 177–184.
25. **Скударь Г. М.** Управление конкурентоспособностью крупного АО: проблемы и решения. Київ: Наукова думка, 1999. 496 с.
26. **Стивенсон В. Дж.** Управление производством/пер. с англ. под общ. ред. Ю. В. Шленова. М.: ООО «Издательство «Лаборатория Базовых Знаний», ЗАО «Издательство БИНОМ», 1998. 928 с.
27. **Суліма О. А.** Теоретико-методологічні засади конкурентоспроможності підприємств. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2675>
28. **Фарат О. В., Красілич І. О.** Ознаки конкурентоспроможності продукції промислових підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 194–201.
29. **Хаджоян А. О.** Конкурентоспроможність як соціально-економічне поняття і категорія. *Економічний вісник НГУ*. 2008. № 4. С. 19–25.
30. **Шевельова С. О.** Конкурентоспроможність молочного підкомплексу: монографія. Тернопіль: Збруч, 2001. 408 с.
31. **Шевченко М. М.** Методи оцінки конкурентоспроможності галузей промисловості в умовах інтернаціоналізації: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.07.01. Харків, 2006. 16 с.
32. **Шершньова З. Є.** Стратегічне управління: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2004. 700 с.

Науковий керівник – Яворська Т. В., доктор економічних наук, професор кафедри банківського і страхового бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка

REFERENCES

Akulich, O. V. "Metodicheskiye podkhody k otsenke konkurentosposobnosti rybnoy otrasli" [Methodical approaches to assessing the competitiveness of the fishing industry]. *Izvestiya Irkutskoy gosudarstvennoy ekonomicheskoy akademii*. 2011. <http://eizvestia.isea.ru/pdf.aspx?id=7766>

- Andrianov, V. "Konkurentosposobnost Rossii v mirovoy ekonomike" [Competitiveness of Russia in the world economy]. *Ekonomist*, no. 10 (1997): 37-47.
- Antoniuk, K. I. "Kontseptualna model stratehii pozytsionuvannya" [Conceptual model of positioning strategy]. *IlVseukr. nauk. - prakt. konf. stud., asp. i molodykh vchenykh*. Kyiv: Politekhnik, 2008. 99-101.
- Antoniuk, L. L. *Mizhnarodna konkurentospromozhnist krain: teoriia ta mekhanizmy realizatsii* [International Competitiveness of Countries: Theory and Mechanisms of Realization]. Kyiv: KNEU, 2004.
- Bulakh, I. V. "Matematychna model otsinky stratehichnoi konkurentospromozhnosti pidpriemstva" [Mathematical model of the strategic competitiveness of the enterprise]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannya*, no. 3 (2007): 24-31.
- Dolzhanyskiy, I. Z., and Zahorna, T. O. *Konkurentospromozhnist pidpriemstva* [Competitiveness of the enterprise]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2006.
- Ekonomichnyi slovnyk-dovidnyk* [Economic Dictionary-Directory]. Kyiv: Femida, 1995.
- Farat, O. V., and Krasilych, I. O. "Oznaky konkurentospromozhnosti produktsii promyslovykh pidpriemstv" [Signs of the competitiveness of industrial enterprises]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1 (2015): 194-201.
- Hokhberh, O. Yu. "Konkurentospromozhnist biznesu: teoretyko-metodolohichni osnovy analizu" [Competitiveness of business: theoretical and methodological bases of analysis]. *Visnyk Lvivskoi derzhavnoi finansovoi akademii*, no. 18 (2010): 50-56.
- Khadzhoian, A. O. "Konkurentospromozhnist yak sotsialno-ekonomichne poniattia i katehoriia" [Competitiveness as a socio-economic concept and category]. *Ekonomichnyi visnyk NHU*, no. 4 (2008): 19-25.
- Krapyvnyi, I. V., and Nilova, N. M. "Konkurentospromozhnist ekonomiky ta chynnyky yii zrostannia" [Competitiveness of the economy and its growth factors]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomika*, no. 6 (2004): 12-16.
- Kuzmin, O. Ye., and Horbal, N. I. *Upravlinnia mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu pidpriemstva (orhanizatsii)* [Management of international competitiveness of the enterprise (organization)]. Lviv: Vyd-vo Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnik», 2004.
- Lahutin, V. D., Romanenko, V. A., and Umantsiv, Yu. M. *Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky* [Competitiveness of the national economy]. Kyiv: KNTEU, 2011.
- [Legal Act of Ukraine] (2001). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
- Mazilkina, Ye. I., and Panichkina, G. G. *Konkurentsya: ot teorii k praktike: trening dlya rukovoditeley* [Competition: from theory to practice: training for managers]. Moscow: ID Ravnovesiye, 2006.
- Mikhaylov, O. V. *Osnovy mirovoy konkurentosposobnosti* [Fundamentals of global competitiveness]. Moscow: Poznavatel'naya kniga plus, 1999.
- Oberemchuk, V. F. "Zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva: stratehichni aspekty" [Ensuring competitiveness of the enterprise: strategic aspects]. *avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.06.01*, 1999.
- Poberezhets, N. B. "Otsinka konkurentospromozhnosti oliinoi haluzi Ukrainy na svitovomu rynku" [Assessment of the competitiveness of Ukraine's oil industry in the world market]. *Ekonomika APK i pryrodokorystuvannya*, no. 11 (2009): 301-307.
- Porter, M. *Mezhdunarodnaya konkurentsya* [International competition]. Moscow: Mezhdunarodnyye otnosheniya, 2003.
- Saks, D. "Shcho take konkurentospromozhnist v umovakh globalizatsii" [What is competitiveness in the conditions of globalization]. Den. <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobici/shcho-take-konkurentospromozhnist-v-umovah-globalizatsii>
- Shershnyova, Z. Ye. *Stratehichne upravlinnia* [Strategic management]. Kyiv: KNEU, 2004.
- Shevchenko, M. M. "Metody otsinky konkurentospromozhnosti haluzei promyslovosti v umovakh internatsionalizatsii" [Methods of assessing the competitiveness of industries in terms of internationalization]: *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.07.01*, 2006.
- Shevelyova, S. O. *Konkurentospromozhnist molochnoho pidkompleksu* [Competitiveness of the dairy subcomplex]. Ternopil: Zbruch, 2001.
- Sidelnik, O. P. "Zabezpechennia konkurentospromozhnosti nebankivskykh finansovykh ustanov" [Ensuring Competitiveness of Non-Bank Financial Institutions]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2 (2013): 177-184.
- Skudar, G. M. *Upravleniye konkurentosposobnostyu krupnogo AO: problemy i resheniya* [Management of competitiveness of a large JSC: problems and solutions]. Kyiv: Naukova dumka, 1999.
- Stivenson, V. Dzh. *Upravleniye proizvodstvom* [Production Management]. Moscow: Laboratoriya Bazovykh Znaniy; BINOM, 1998.
- Sulima, O. A. "Teoretyko-metodolohichni zasady konkurentospromozhnosti pidpriemstv" [Theoretical and methodological principles of enterprise competitiveness]. *Efektivna ekonomika*. 2014. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2675>
- Vaysman, V. A. "Osnovnyye printsipy konkurentosposobnosti subekta khozyaystvovaniya" [Basic principles of competitiveness of the business entity]. *Ekonomika i gosudarstvo*, no. 7 (2004): 26-30.
- Voronkova, A. E. et al. *Diahnostyka stanu pidpriemstva: teoriia i praktyka* [Diagnosis of the state of the enterprise: theory and practice]. Kharkiv: INZHEK, 2006.
- Zhalilo, Ya. A. et al. *Konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [Competitiveness of Ukraine's economy in the conditions of globalization]. Kyiv: NISD, 2005.
- Zhuravka, O. S. "Diialnist strakhovykh kompanii pid vplyvom konkurentnoho seredovyscha" [Activities of insurance companies under the influence of a competitive environment]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 3 (2012): 225-228.
- Zhyvko, Z. B., Mahomedrasupov, D. H., and Zinko, V. M. "Upravlinnia otsinkoi konkurentospromozhnosti posluh yak skladova ekonomichnoi bezpeky biznesu" [Management of the evaluation of the competitiveness of services as a component of business economic security]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava*, no. 6 (2011): 41-44.